

«شخصیت علمی حضرت زینب (س) از دیدگاه علما و دانشمندان مسلمان»

زهره احمدی ده ارباب**

چکیده :

بانو زینب کبری (س) را باید در فصاحت ، بلاغت ، زهد ، عقل ، دانش ، صبر و ... پس از مادرش زهره (س) سرآمد زنان دانست. در این پژوهش، پس از ارائه شرح و حال مختصری از حضرت زینب (س) به بیان جایگاه علمی حضرت (س) از دیدگاه علما و دانشمندان مسلمان پرداخته شده و متذکر این نکته می شویم که دانشمندان و علما به این نکته که آن حضرت تربیت یافته مکتب وحی می باشد و دارای مقام علمی بالایی است اذعان کرده اند.

کلید واژه ها :

زینب کبری - عقیله ، علما ، دانشمندان مسلمان ، شخصیت علمی

زینب کبری زینت زندگی علی (ع)

* طلبه سطح ۳. (کارشناسی ارشد)
* مؤسسه عالی نرجس (س) ، زاهدان.

در تاریخ پنجم جمادی الاول در سال پنجم هجرت از دامن صدیقه کبری حضرت زهرا «علیها السلام» پس از ولادت دو فرزند پسر ، به نام حسن و حسین «علیهما السلام» دختری چهره به جهان گشود .

پیغمبر اکرم (ص) بعد از اینکه این نوزاد را به آغوش گرفت و بر گونه هایش بوسه زد، نام او را در میان موجی از شادمانی که بیت نبوت را فرا گرفته بود «زینب» گذاشت. کلمه «زینب» از دو بخش «زین» یعنی زینت و «آب» یعنی پدر ، ترکیب یافته است ؛ بنابراین زینب یعنی «زینت بابا» که به راستی برای پدر خود حضرت امیرمؤمنان (ع) ، برای مکتب و مرام پدر، این دختر مایه زینت و آبرومندی بی نظیر بود .
[جایگاه بانوان در اسلام ، ص ۲۷۴]

شاعر در وصف حضرت زینب اینگونه می سراید:

پشت دو تاي فلك راست تا چو تو فرزند زاد
شُد از خرمّی مادر ایام را
وصف تو را گر کند یا حاجت مَشاطه نیست روی
نکند اهل فضل دل آرام را

شیخ جعفر نقدي گوید :

زینب در شهر علم پیامبر رشد یافته سپس در دامن دروازه علم آن حضرت - امیرالمؤمنین علی (ع) - بزرگ شده از پستان مادرش حضرت زهرا علیها السلام شیر مکیده و تغذیه کرده است و عمری را با دو امام بزرگوار که نوه های رسول

خدایند، به سر برده و آنان شهد علم را به کام او ریخته و به او چشانیده اند. او گنجینه علوم آل محمد «علیهم السلام» و نمونه فضایل آنان است که دشمن کینه توزشان یزیدبن معاویه درباره آنان اعتراف کرده است در آنجا که درباره حضرت سجاد «علیه السلام» گفت: «او از خانواده ای است که دانش به آنها چشانیده شده است.» [بحار الانوار، ج ۴۵، ص ۱۳۷]

او در آغوش محیطی تربیت شد و رشد و بالندگی گرفت که منحصر به او است. منزل و محضری که با فرهنگ نورانی و پر برکت پنج نفر معصوم از معصومین چهارده گانه (علیهم السلام) منور گردیده و قرآن مجید و معارف الهی، آن را روشن کرده است، محیط تربیت و بالندگی زینب است.

بعلاوه، زینب کبری (علیها السلام) در متن طوفان ها و بحران ها و در کوران مصیبت ها پخته و آبدیده و کامل شده است. او درگیری ها و جنگ ها و مصیبت های پیایی که در زمان جد بزرگوارش و پدر و مادر و برادرانش به وقوع پیوست، در همه اینها حضور داشته و همه این ها در رشد و بالندگی و روحیات او اثر گذاشته است. [جایگاه بانوان در اسلام ص ۲۷۵]

مطهری در خصوص نقش سختیها و گرفتاریها در رشد و بالندگی انسان اینگونه میفرماید:

«سختیها و گرفتاریها مقدمه کمال ها و پیشرفت هاست. ضربه ها ، جمادات را نابود می سازد و از قدرت آنان می کاهد ولی موجودات زنده را تحریک می کند و نیرومند می سازد... آدمی باید مشقتها تحمل کند و سختیها بکشد تا هستی لایق خود را بیابد . تضاد و کشمکش ، شلاق تکامل است، موجودات زنده با این شلاق راه خود را به سوی کمال می پیمایند . این قانون در جهان نباتات ، حیوانات و بالاخص انسان صادق است.» [مطهری ، عدل الهی، ص ۱۷۶]

زینب عقیله بنی هاشم

او از لحاظ مقام علمی در رتبه ای است که حضرت امام سجاد علیه السلام بعد از اینکه او در کوفه آن خطبه پر محتوا و آتشین خود را ایراد کرد به او فرمود:

«أَنْتَ بِحَمْدِ اللَّهِ عَالِمَةٌ غَيْرُ مُعَلَّمَةٍ وَ فَهْمَةٌ
غَيْرُ مُفَهَّمَةٍ»

تو الحمدلله دانشمند بدون معلم و خردمند بدون استاد و آموزگار می باشی. [طبرسی، احتجاج، ج ۲، ص ۳۰۱]

مقصود حضرت سجاد علیه السلام از این جمله آن بود که ماده و منبع علم تو از همان جاست که مردان بزرگ این خانواده رفیع، دانش خود را از آنجا گرفته اند.

علم دو گونه است.

در اینجا به مناسبت این کلام از حضرت سجاد «علیه السلام» باید بدانیم که با توجه به احادیث اهل بیت «علیهم السلام» علم بر دو گونه است:

۱- علمی که باید از استاد آموخت.

۲- علمی که در نتیجه ایمان و اعتماد کامل به ارزش های والای الهی و در اثر تقوا و تعهد و پاکی دل و روح در ذهن انسان به وجود می آید و دل و جان انسان را روشن می کند و درک و سطح معرفت او را بالا می برد. که حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند:

«يَا أَبَاذَرٍّ مَا زَهَدَ عَبْدٌ فِي الدُّنْيَا إِلَّا أَنْبَتُ اللَّهُ
الْحِكْمَةَ فِي قَلْبِهِ وَ أُنْطِقَ بِهَا لِسَانَهُ» [بحار
الانوار، ج ۷۴، ص ۸۰]

«ای ابوذر هر بنده ای که در دنیا شیوة زهد پیشگی و پارسائی را پیش بگیرد؛ خداوند جوانة درخت علم و حکمت را در قلب او می رویاند و میوة آن را به صورت نطق و سخن های حکمت آمیز در زبان او به جریان می اندازد.»

حضرت صادق «علیه السلام» در همین رابطه

فرمود:

«لَيْسَ الْعِلْمُ بِالتَّعَلُّمِ إِنَّمَا هُوَ نُورٌ يَقَعُ فِي
قَلْبٍ مِّنْ يُرِيدُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى أَنْ يَهْدِيَهُ»
[بحارالانوار، ج ۱، ص ۲۲۴].

«علم، تنها به درس خوان نیست، علم حقیقی، نور و روشنائی مخصوصی است که در دل هر کس که خداوند بخواهد او را هدایت کند قرار می گیرد.»

البته این مشیت خداوند هم بر اساس شایستگی و ظرفیت است.

و به این مطلب قرآن اینگونه اشاره دارد.

وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى [مریم / ۷۶]

«آنان که در مسیر هدایت افتاده اند،

خداوند بر هدایتشان می افزاید.»

شد، او بانوئي خردمند، تيز هوش و دانا، و داراي دلي نيرومند بود، حسن عليه السلام هشت سال و حسين هفت سال و زينب پنج سال پيش از رحلت رسول خدا صلي الله عليه و آله و سلم متولد شدند. [نقدي، زينب كبري، صص ۲۹-۲۸]

علامه اسد حيدر گويد:

«صدای زينب آن بانوي با فضيلت كه از ديگران كمك مي خواست، بلندي شود. زينب دختر اميرالمؤمنين در ميدان جهاد با دلي آرام و قلبي مطمئن حاضر مي شود و در آنجا اهداف قيام برادرش را بازگو مي كند و مردم را با سخناني رسا به دوران حكومت اميرالمؤمنين ارجاع مي دهد، زيرا با بلاغي كه داشت، گويي آن سخنان از زبان پدرش فرو مي ريخت به طوري كه حاضران در آن مجلس چنين گواهي داده توصيف کرده اند. او به سان زني اندوهناك و ماتم زده نبود كه غم سراسر وجودش را فرا گرفته گرفتار حزن و اندوه باشد و همه چيز را از ياد برده بزرگي مصيبت او را از خود بي خود نموده عمق فاجعه عنان اختيار و هوش را از كفش ربوده باشد. او اگر مي خواست تحت تاثير مصائب و غمها باشد چگونه مي توانست از آن افراد تحت سرپرستي خود، به ويژه كودكان بي سرپرست به خوبي نگهداري و مواظبت نمايد... شجاعت و قهرماني خود را در جهادش نشان داد و در رويارويي با ناگواري و نامليمات به سان كوه در مقابل تند بادهای استوار ماند. او مصيبتها و سختيها را به خاطر رضاي خداوند متعال و جهاد در راهش و سرفرازي كلمه و آيينش تحمل كرد...» [مع الحسين و نهضته، ص ۲۹۴].

علامه مجاهد سيد عبدالحسين شرف الدين « رحمه

الله» گويد:

«كسي در كرامت و بزرگواري اخلاقي، پاكي سرشت، پاكي وجود و خلوص جوهر از آن حضرت [زينب عليه السلام] به جز جد او و همان پدر و مادري كه او را به دنيا آوردند- برتر ديده نشده است. او از جمله زنان كميابي بود كه شتاب زدگي او را منحرف، و خشم او را

سبك نكرده هيچ عاملي بردباري اش را از او نگرفته و بر او چيره نشده بود. در تيز هوشي، پاكي روح، لطافت احساس، نيرومندي و پايداري و استواري دل و جان آيتي از آيات الهي در والاترين شكل شجاعت و بلند پروازي و اوج گيري روي بود...» [عقيله الوحي، ص ۲۴]

علامه مجاهد سيد محسن امين رحمه الله گويد:

«زينب «عليها السلام» از زنان برجسته و والا بود. فضيلتش مشهورتر از آن است كه لزومي به يادآوري داشته باشد و به نوشته آيد. برتري و برجستگي شأن و منزلت، نيرومندي برهان، برتري خرد، استواري روي، فصاحت گفتار و رسايي سخنانش كه گويي از زبان پدرش اميرالمؤمنين فرو مي ريخت، از خطبه هاي كوفه و شام وي به خوبي به دست مي آيد، و جاي شگفتي از زينب نيست كه اين چنين باشد، زيرا او شاخساري از شاخه هاي درخت پاك نبوت و از تبار مطهر هاشم بود، جدش رسول خدا، پدرش وصي آن حضرت، مادرش حضرت زهرا و برادران او حسن و حسين «عليهما السلام» بودند و بي سابقه نيست كه شاخه بر همان گونه باشد كه اصل و ريشه اش بدان گونه است... [ايعان الشيعة، ج ۳۳ ص ۱۹۱].

نتيجه

زينب كبري تربيت يافته مكتب قرآن است. و سخنان او بوي و راичه ثقل اكبر و ثقل اصغر را مي دهد؛ چرا كه پرورش يافته آغوش

اميرالمؤمنين علي (ع) مي باشد. و كلمات عالي او يادآور خطابه هاي پر شور پدر برگوارش حضرت علي بن ابي طالب است. اين ويژگي علمي حضرت را دانشمندان و علماء مسلمان متذكر شده و به جاىگاه رفيع علمي اين حضرت اذعان داشته اند چرا كه او تربيت يافته فاطمه زهرا (س) و علي مرتضي است.

منابع :

- ۱- قرآن
- ۲- نهج البلاغه
- ۳- اسد، حيدر، "مع الحسين و نهضته" .
- ۴- امين، سيد محسن، "اعيان الشيعة" بيروت: مطبعة الانصاف، ۱۳۶۹ ق.
- ۵- بنت الشاطي، "بانوي كربلا"، مترجم: سيدرضا صدر، ۱۳۶۱.

- ۶- جزائري، نورالدين، "الخصائص الزينية"، محقق : ناصر باقري بيد هنري، قم: مسجد مقدس جمکران ، ۱۳۷۷ ش.
- ۷- شرف الدين ، عبدالحسين، "عقيله الوحي زينب بنت اميرالمؤمنين علي بن ابي طالب" ابن زيدون ، دمشق
- ۸- طبرسي، "احتجاج" ، ج ۲، مشهد: نشر مرتضي، ۱۴۰۳ق.
- ۹- علامه عسکري ، مرتضي، "عقايد اسلام در قرآن"، ج ۲، مجمع علمي اسلامي.
- ۱۰- قائمي ، علي ، "زندگي حضرت زينب (س): رسالتي از خون و پيام"، تهران : انتشارات اميري، ۱۳۷۳ ش.
- ۱۱- مجلسي، محمداقرا، "بحارالانوار" ، بيروت: مؤسسه الوفاء ، ۱۴۰۳ ق.
- ۱۲- مطهري، مرتضي، "عدل الهي" قم: انتشارات صدرا.
- ۱۳- مطهري، مرتضي، "مجموعه آثار"، ج ۱۷ ، قم : صدرا ، ۱۳۶۸.
- ۱۴- نقدي، شيخ جعفر، "زينب كبري"، نجف : منشورات حيدريه.
- ۱۵- نوري همداني، حسين ، "جاگاه بانوان در اسلام"، انتشارات مهدي موعود (عج)، ۱۳۸۳.

